

Illuminátusok: 4. Szabadság – *liberalizmus*

A *szabadság* fogalma él minden egyénben, az élet alapkövetelménye, de nem jelentheti azt, amit a volt szocialista társadalomban így fogalmaztunk meg: *szabad ország szabad polgára azt teszi, amit szabad.*

A hűbéri Európában a szabadság meglehetősen korlátozott érvényességű fogalom volt. Ha egyáltalán beszélhetünk ennek a fogalomnak az akkori érvényességéről, akkor elsősorban az uralkodó előkelőkre volt érvényes, a lakosság zömét kitevő uradalmi parasztságra viszont egyértelműen és egyáltalán nem. A földműves az ura birtokához tartozó tulajdon volt, az ura tudta és beleegyezése nélkül szinte semmit sem tehetett. A lakóhelyét, munkahelyét nem hagyhatta el, elsősorban az urának tartozott szolgáltatással. Ebbe nem csak a földművesség tartozott bele, hanem számtalan más társadalmi réteg is, mint pl. udvari szolgálatot teljesítők, kézművesek, stb. A magyar szó erre a fogalomra a *robot*, ami eredetileg szláv szó és munkát jelent. A szabadság fogalma a földműves számára elsősorban azt jelentette, hogy a saját gondozású földjén, elsősorban magának és a családjának dolgozhasson, nem pedig a földesúrnak, munkája terméke mindenek előtt őt éltesse és ne a földesurát gazdagítsa, vagy a hűbéri rendszer katonai erejének, hódításainak, vagy védekezéseinek a költségeit fedezze.

A szabadság jelszava tehát elsősorban az akkoriban még a nincstelen lakosság döntő többségét alkotó vidéki parasztságnak szólt, akik a kor Nyugat-Európájában a földbirtokos személyi tulajdonát képezték. A hűbéri rendben a birtokon élő földművesek a tulajdonos kegyeinek lettek kiszolgáltatva, az úr törvényei szerint az úr ítélkezett a birtokán élők felett. Szabadságukat még megváltani sem nagyon lehetett, még ha arra anyagi alapot tudtak is volna teremteni. A parasztságnak kötelességei, az uraságnak jogai voltak. Ezért a szabadság jelszava rendkívüli széleskörű igényeknek felelt meg.¹

A mezőgazdaság termelékenységének a növekedésével egyre nőtt azoknak a száma, akiknek már nem maradt munka a saját szülőhelyükön sem, és ezért megélhetésük érdekében el kellett hagyniuk azt. Ám erre joguk nem volt. A földműves számára a szabadság azt is jelentette, hogyha nem képes a szülőhelyén megélni, akkor másutt kereshessen megélhetési lehetőséget. Esetleg éppen a városban, az ott fejlődő, terebélyesedő iparban, vagy közszolgálatban.

A hűbéri állam és a hűbérurak jogában állt, hogy megvámolják mind a területükön előállított anyagi javakat, mind az azokon átvonuló kereskedelmet. A szabadság jelszava ezért a gazdasági szabadságot is magába foglalja. A gazdasági szabadság egyben a korlátozás nélküli szabad kereskedelmet, a vámnélküli határokat, a szabad versenyt is jelenti. Ez elsősorban a polgári társadalom érdekeit szolgálja.

Az emberi szellemnek sem volt szabadsága. A földműves a hűbérurának a hitét volt köteles követni. Ha sértette az urának a hitét, felfogását, birtokát, akkor az úr bíraskodott felette, nem volt lehetősége független bírósághoz fordulni, ami egyértelműen az igazságszolgáltatás egyoldalúságát jelentette. A vallási kötelek, a katolikus egyház és a hozzá csatolt inkvizíció meglehetősen erős száj zárat tétetett az emberekre. A kötelező hit, a vallás, a vallásgyakorlat megint csak a területen érvényes egyházi dogmák szerinti volt, attól

¹ A nyugati szabadságmozgalommal párhuzamosan, a Habsburg Monarchiában viszont éppen ekkor folytatódott a leghevesebben a magyar jobbágyságnak a teljes birtokba vétele, ami aztán éppen a nagy francia forradalom kirobbanásának évére vált teljessé.

eltérni gyakran élet–halál kérdéssé vált. A véleménykimondás sem volt akkoriban szabad, hiszen nem mondhatták ki a véleményüket, nem mondhattak semmi olyat, ami a dogmákat sértette. A szabadság jelszava ezért a véleménykimondás szabadságát – következésképpen az akkoriban elterjedő nyomtatott sajtó szabadságát is – jelentette. Ez elsősorban a városi polgárság, a világi értelmiség számára volt fontos.

A városi kézművest sem lehetett szabadnak tekinteni. Kötötte őt a céhek rendszere, ami egyfajta polgári hűbérességet jelentett. Ezt hatástalanították az ipari üzemek, ahol a munkást, mint kézművest alkalmazták úgy, mint egyszerű és nincstelen embert, ezért maga volt a proletár.² A proletár a hűbéri rendben már ‘szabad’ ember volt, mert a piacra vihetette ki a munkaerőjét, és azt adta el a tőkés vállalkozónak, aki ezért bért fizetett. A bér a piaci szabályoknak megfelelően alakult, azaz, ha sok proletár akart munkát vállalni, akkor kisebb volt a bér, ha hiány támadt a munkaerőben, akkor viszont növekedett. A proletár szabadságát tehát a gazdasági verseny korlátozta, ezért számára is csábító volt a *szabadság* fogalma és hatásos a jelszava.

A szabadság jelszava, mint jelszó mégis úgy fogalmazódott meg, olyan tartalmat nyert, hogy a szabadság maga az ember korlátozás nélküli teljes szabadságát jelenti. Nem csak azt, hogy az ember megválaszthatja, hogy hogyan és hogy hol éljen, mit higgyen, hanem mindenféle társadalmi korlátozás, akadály megszűnését. A jelszó megfogalmazásakor szóba sem került az, hogy az egyén szabadságának mindenképpen korlátjai vannak: elsősorban és mindenek előtt *a másik ember szabadsága*. Az emberi létnek számos eleme az, amire a szabadságot vonatkoztatni kell. Ilyen pl. a hit, a vélemény szabadsága, ilyen a gondolat szabadsága is, de nem ilyen már a tettek szabadsága.

A *szabadság* az egyetlen harci kiáltás az anarchisták körében. Számukra bármiféle kötelék, bármiféle erkölcs, bármiféle rend ellenkezik az emberi szabadság eszméjével, ezért mindezeket elutasították. Elsősorban az államrendet, az egyházak rendjét, de a családot magát is embertelennek és kiirtandónak vélték. A szabadság biztosítéka, pedig náluk az erő volt. Az erő, a szabad versenyben ez biztosítja az egyén szabadságát. Ebben a felfogásban tehát csak egyén létezik, semmiféle rend, megegyezés nem érvényes, azokat az erő biztosítja a megmérettetéskor. Aki a legerősebb, annak a szabadsága a korlátlan. A szabadság azt is jelenti, hogy bárkinek szabadságában áll erőt kifejleszteni és a fizikai erő a hadszíntéren, a gazdasági erő meg a piacon mérettetik meg. Ezekbe a folyamatokba semmiféle társadalmi rend, csoport, csoportérdek, akármi, nem szólhat bele. Az erős nyer, a gyenge elbukik. Ez a csoporttörvények, az erkölcs elvetését jelenti, mert hogy a közösség érdekei korlátozzák az egyénét, ezért károsak.

Manapság a *liberalizmus* eszmei köre képviseli ezt a felfogást. A politikai mezőnyben ma a *liberális* felfogás az egyik uralkodó. A szó jelentése ugyancsak az, hogy *szabad*. Eredete valóban a XVIII. század, és a *szabadság* eszmeképe ölt testet benne és alakítja eszmerendszerré. Eredeti értelmében azonban csak a szigorú vallási korlátoktól mentes gondolkozást jelentette,³ ami akkoriban a katolikus egyház és az inkvizíció eszmei hatását igyekezett elhárítani. Az emberi gondolkozás, a véleményalkotás és a véleménynyilvánítás szabadságát hirdette. Ezzel párhuzamos volt a sajtószabadság igénye. Elsődleges célja az egyháztól független állam és állami szerepkörök, azaz a világi állam megalkotása és működtetése volt. Ugyanakkor az egyén szabadságát hirdette a klasszikus liberalizmus az

² A szó eredetileg a nincstelen, földet nem birtokló római polgárt jelentette, megkülönböztetve a tulajdonosoktól. Róma másodrendű polgárai voltak, de még mindig több joggal, mint a rabszolgák. Ők legalább szabad emberek voltak.

³ Mises (1985), Ludwig von: *Liberalism in the Classical Tradition*, 3rd Edition, Cobden Press, San Francisco. (Eredetileg: 1927). Mises művét elektronikus változatban olvastam, nem tudok pontos oldalszámokat megadni.

egyénnek az önellátása érdekében tett lépéseinek a szabadságát emelte ki, amiben az áruterelés és forgalmazás szabadsága, azaz a szabad kereskedelem volt a meghatározó.

Mára azonban az eszmerendszer ezeken túllépett és sokkal szélesebb körben fogalmazza meg a szabadságot. Ebben a felfogásában mindenekelőtt és továbbra is az egyén áll a középpontban,⁴ ezért az egyénnel szemben a közösségeket háttérbe szorítja. A közösség ugyanis korlátozza az egyént, azaz rontja a szabadságának az esélyeit. A mai liberalizmus felfogása az egyéni jogra épít,⁵ ezért a közösségi joggal és az erkölccsel nem tud mit kezdeni, az erkölcsöt a vélt vallási alapozottsága miatt el is veti. Az egyéni jog és az erő a társadalmi élet alapja, az erőt meg az a pénz jelenti, ami fölött az egyén rendelkezik.⁶ Általánosan megfogalmazva azt véli az eszmerendszer, hogy ami jó az egyénnek, az jó a közösségnek is. Ez a gondolat egy másik gondolat megfordítása, ami így hangzik: *ami nem jó az egyénnek, az nem jó a közösségnek sem*. Ez igaz, de a tétel nem fordítható meg.

Az eszmerendszer mai szélsőséges alakja, a *neoliberalizmus* a gazdasági életben a mindenféle korlátoktól mentes, szabad versenyt hirdet. Ez csakis a piacokon valósulhat meg, ezért a piaci versenyt korlátozó minden intézményt elutasít.⁷ Ilyen az államhatár, ilyen maga az állam is. A korlátoktól mentes szabadpiac alá vonnak ma már mindenféle emberi cselekedetet, mindenütt a szabad versenyt kéri számon. Versenyhelyzetet várnak el a szolgáltatásoktól, az oktatástól, az egészségügytől, de piaci viszonyok alá helyeznék a kultúrát, a művészetet, ízlést, sőt még az emberi érzelmeket is. Minthogy a piac a kereslet és kínálat egyensúlyára épül, ezért a neoliberalizmus szerint csak azt szabad tenni, termelni, művelni, amit a piac elismer, ami eladható. Ezért elutasítják az ízlésformálást, azaz a művészeteknek, az irodalomnak az igényeket kell kiszolgálni. Az igényeket, amik folyamatosan süllyednek és lezüllednek – talán nem is véletlenül.

Minthogy maga az állam is korlátokat teremt, gátolja a szabadságot, ezért a liberalizmus további célja az állam teljes leépítése. Kezdetben ez csupán az államhatalmi szerepének egyre kisebb területre való visszaszorítását jelenti, végül azonban az állam teljes felszámolását. Tekintettel arra, hogy a felfogásában az egyedre, az egyénre épít, a jogalkotásánál is az egyén szerepel, mindenféle közösséget, közösségi jogot elutasít. Ezért nem ismeri el sem a nemzetet, sem a nemzeti kapcsolatot, mert az egyeseket érzelmi, azaz nem az észszerűség alapján részesítene előnyben, és ugyanakkor kirekeszt másokat a szabad versenyből.⁸ Károsnak ítéli a szociális ellátást, a társadalmi biztosítást, az emberi összefogást, mert ez is gátat teremt a szabad versenyben. A népoktatás is káros, mert annak is verseny helyzetben kell lennie, és akinek nincs meg az anyagi ereje, hogy megfizesse az oktatását, azt nem szabad tanítani. Ki-ki maga szerezzék meg az ismereteit, és így álljon az igények

⁴ Sally (2001), Razen: *What is liberalism? Dr Razeen Sally explore the intellectual foundations of liberal thought* <http://www.lse.ac.uk/> írja a bevezetőjében: *All liberals agree on the primacy of individual freedom and individual choice, which distinguishes liberalism from, for example, socialism and nationalism.* Magyarul: *Valamennyi liberális egyetért abban, hogy az egyén szabadságának és az egyén választásának mindenek előtti elsőbbsége van, és ez különbözteti meg a liberalizmust, pl. a szocializmustól és a nacionalizmustól.*

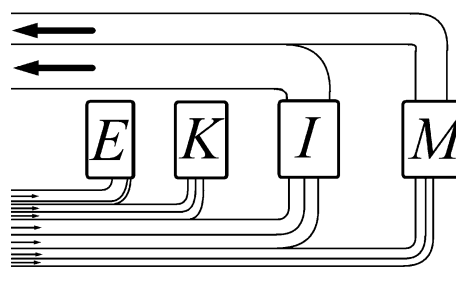
⁵ Mises (1985).

⁶ Ezt megdöbbentő nyersen fejezte ki Magyarország 2004. végi miniszterelnök jelöltje, Gyurcsány Ferenc, amikor a demokratikus érdekvédelemmel kapcsolatosan így vélekedett: *„Tíz év múlva a világot Magyarországon sem a politikusok fogják irányítani. A politikusok azért vannak, hogy az országban élők érdekeit olyan módon hangolják össze, hogy béke legyen. Kinek lesz akkor nagyobb az érdekérvényesítő képessége? Annak, aki alkalmazottként százezer forintot keres, vagy aki mögött egymilliárd forint van? Nyilván az utóbbinak. ... Nagyon fontos a pénz! Nem hiszek azoknak, akik morálisan akarják megváltani a világot...”* (Gyurcsány Ferenc, 1996, KÁPÉ gazdasági hetilap).

⁷ Henry A. Giroux: *Neoliberalism and the Demise of Democracy: Resurrecting Hope in Dark Times.* www.dissidentvoice.org August 7, 2004.

⁸ Mises (1985).

rendelkezésére. Hogy mit tanul, azt is a piac mondja meg: amiből hiány van, azt az ismeretet kell elsajátítani, hogy az egyéni munkavállaló jövedelemhez, az életének alapfeltételeihez jusson. Olyanná kívánja alakítani az oktatást, hogy annak végterméke, az *ember* (mint termék!) a piacon *eladható* legyen. Ez viszont már a modern rabszolgaságot jelenti, a tömegek látszólagos szabadságának leple alatt a teljes kiszolgáltatottságukhoz vezet.

A termelés és fogyasztás viszonya a neoliberális gazdasági modellben

A *neoliberális* gazdaságmodell lényege ebből kifolyólag az, hogy minden megtermelt értéknek a piacra kell kerülnie és csak az ottani megmértetés után juthat el a fogyasztóhoz. Ezért aztán semmit nem ott fogyasztanak el, ahol megtermelik, hanem hihetetlen mennyiségű termék utazik innen oda, onnan amoda, amonnan meg ide és viszont. Ezt a modellt a mellékelt ábra szemlélteti. A betűk jelentése: M a mezőgazdaság, I az ipar, K a kereskedelem és E a társadalmi elit.

A neoliberális gazdasági modellben csupán két értékteremtő réteg marad, a mezőgazdaság és az ipar. A szállítás ugyanis már az ipar részévé válik. Ezek fogyasztása élelmiszer és ipari termék. Az ábrán az arányok kissé el vannak torzítva, mert a mezőgazdaság élelem fogyasztása itt már elenyésző, hiszen ipari módszerekkel folyik a termelés. A termőföld pedig az élő tőke részévé vált. A termelők így aztán semmiféle ráhatást nem képesek gyakorolni a termékeik útjára, és a kereskedelem, ill. az azt pénzügyileg kezelő, ellátó, az elithez és a kereskedelemhez sorolható kölcsöntőke fölözi le a hasznot. Ezt nevezhetjük pénzcsinálásnak, amikor az értékteremtés és annak a pénzzé alakítása egymástól elszakad. Ezért nem vezet semmi az E és K rekeszekből tovább: ott történik az értékek pénzzé alakítása, a társadalmi haszon lefölezése. A kereskedelem (K) és az elit (E) fogyasztása ezek után eltűnik a szem elől és az E kezében lévő, manipulált és meghatározott 'szabad sajtó', 'szabad média' azt ad be a fogyasztójának, amit akar. A Japánban megtermelt sört isszák Ausztráliában, az ausztrál bort Franciaországban, a franciát Magyarországon, a magyart Chilében, a német sört, pedig Japánban, és így tovább. A lényeges ebben az, hogy minden mozogjon és bárhol a világon, ha ellenállás mutatkozik, ne tudjon a saját erejére támaszkodva megállni, teljes mértékben a tőkének legyen kiszolgáltatva. Mindezek megfejelve a reklámok végeláthatatlan és egyre alacsonyabb szellemi szintet kielégítő tömegével, a propaganda minden eszközét bevető agymosással.

Az eszme szerint kinek-kinek a saját erejéből kell megélnie és részt vennie abban a versenyben, ahol minden a győztesé, és a vesztesnek pusztulnia kell.⁹ Ezt az elvet használja fel az eszmerendszer XX. századi megújított változatába beépített *neodarwinizmus*. A társadalmat ezért, mint élőlényt fogják fel és minden egyes jelenségét 'piacon' versenyeztetik és számítják a várható eredményt. A mai gyors, nagykapacitású számítógépekkel igyekeznek

⁹ Ez az eszmekép a XX. század második negyedében a német *Nazional Sozialist Partei* (Náci Párt) eszmerendszerében meghatározó elem volt. Hitler (1972), Adolf: *Mein Kampf*, Radius Book/Hutchinson, London című könyvében ezeket a fogalmakat alapvetően meghatározó értelemben használta.

a társadalmi élet jelenségeit így megközelíteni, és azért hogy az eredményt számítással lehessen megközelíteni, azaz a jelenségeket elméletileg modellezni lehessen, ezért azokat mérni kell tudni. A mérték pedig nem más, mint a pénzben kifejezhető eredmény. Aki szegény marad, az nem életképes, a gazdagé a győzelem.¹⁰ Az eredmény meg általában azonnali, ugyanis a hosszú távú eredmény nem számítható, arra az eszmerendszer nem alapoz. Életképesnek azt a mozgást, változást, egyedet, társadalmat fogadják el, aminek az eredménye a nagyobb. A darwini felfogásból azt vették át, hogy a gyengébb teljesítményű egyed a versenyben elpusztul, felszabadítja a helyét, a nagyobb teljesítményű egyed pedig fejlődik, elfoglalja a kihalt egyed helyét is. Az emberi csoportokat is élő egyedeknek értelmezik és a virtuális piacra küldik küzdeni. Az eredményt pedig mint társadalmi törvényt el is hiszik.

A számítógépes programokat úgy alkották meg, hogy a győzelmi feltételekben az erő a meghatározó és az egyedek harca gyilkos mértékű. Ebben fejeződik ki a hegeli hármasság elve. Természetesen ebből csakis az jöhet ki, hogy az állami beavatkozás minden mértéke káros, rontja a csoport, de legfőképp az egyén versenyhelyzetét. A neodarwinizmus alapján hirdetik meg a felsőbbrendű ember 'kitenyésztesének' a lehetőségét és egyben a szükségességét is.¹¹ A '*homo finanticus*', aki minden területen nyereséget képes elérni, és társadalmi kapcsolatait is elsősorban a hasonló képességűekkel teremti meg, ezért aztán – szerintük – a szaporodásában összegzi a további nyereséget jelentő géneket. Minderre ugyan semmi alapjuk nincs, de hisznek ebben. Így – elképzeléseik szerint – nem is túl hosszú idő alatt a társadalom erre alkalmatlan részétől elválik az elit, és végül is a magasabbrendű szellemi képességeivel létrehozza az átlagos embert meghaladó képességű új emberi fajt.¹² A társadalom ezért ketté fog szakadni, és minthogy ez a fejlődés útja, bárki, aki ezt gátolja, a fejlődést fékezi, az reakciós, azt a fejlődés útjából el kell távolítani. A szellemi képességek mértéke pedig a pénzteremtés mértékével arányos.¹³

A neodarwinizmus felfogásában nem nehéz fölfedezni az *illuminátusi* felfogást, ami aztán a náci eszmerendszerben is a rasszizmus alapjait képezte.¹⁴

Az ú.n. világforradalmak kezdeti megvalósítói elsősorban a *szabadság* elvét képviselték. Mind a nagy francia forradalom, mind pedig az azt követő XIX. századi forradalmakban, egészen az 1905-ös orosz dekabrista lázadással bezárólag ez volt a legfőbb harci kiáltás, mert hogy a forradalmakat az anarchisták robbantották ki és hajtották végre. Ezek a forradalmak az elsődleges céljuk elérése – a rend megszüntetése – után tanácstalanokká váltak, megmaradtak a rombolásnál és egyetlen beharangozott életforma-céljukat sem voltak képesek megvalósítani. Viszont a forradalmi területen a lakosság létszáma drasztikusan lecsökkent, életkörülményei nagy mértékben elromlottak.

A XX. század során végrehajtott, és immár győztesnek nevezhető, a megvalósított ú.n. szocialista forradalmakat követő időszakban azonban a szabadság fogalma a „*szabad ország szabad polgárai azt teszik, amit szabad*” értelműre változott, miközben az ember teljes

¹⁰ Lásd részletesebben, pl. Encyclopaedia Britannica *Social Darwinism* címszavánál.

¹¹ Ez a náci eszmerendszerben már adott volt, ők a *germán fajt* tekintették már eleve felsőbb rendűnek. Lásd részletesebben Hitler (1972), 11. *Nemzet és faj* c. fejezetét, pp.: 258-299.

¹² Ebben a gondolatban a platóni társadalmi modellt ismerhetjük fel. Platón is az uralkodók szelektív szaporításával vélte megnövelni azok racionalitását és uralmi képességét ez által állandósítani.

¹³ A XX. század második felére összegyűlt élettani ismeretanyag a szociáldarwinizmus alaptételeit is megkérdőjelezte. Lásd *Encyclopaedia Britannica Social Darwinism* címszót. Ennek ellenére a neoliborális eszmerendszernek ez mint meghatározó alapja megmaradt.

¹⁴ Marrs (2003), Jim: *Titkos uralom; A Trilaterális Bizottságot, a szabadkőműveseket és a nagy piramisokat összekötő rejtett történelmi szálak*, Kapu Könyvek, Budapest (*Rule by Secrecy*, HarperCollins, NY, 2000 fordítása), p.: 110.

szabadságát hangoztatták. Megtehették, hiszen még a tízparancsolat elvén állók sem helyteleníthették a hamisítást, ugyanis a tízparancsolat nem tartalmazza a ‘*ne hazudj!*’ parancsot. Ez a társadalmi rendszer azonban az *egyenlőség* jelszavát emelte a zászlójára, és a hozzá tartozó eszmerendszer a *kommunizmus* volt.